

Lietuvos Respublikos pranešimas visuotinės periodinės peržiūros trečiajam ciklui

Turinys

- A. Pranešimo rengimo procesas.**
- B. Antrojo ciklo metu gautų rekomendacijų įgyvendinimas.**
 - 1. Įgyvendinti instituciniai pokyčiai.**
 - 2. Įgyvendinti teisinio reguliavimo pokyčiai ir politikos priemonės.**
 - 3. Išliekantys iššūkiai įgyvendinant rekomendacijas.**
- C. Savanoriškų tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimas.**
- D. Naujausi iššūkiai ir pastangos juos įveikti.**

A. Pranešimo rengimo procesas.

1. Lietuvos Respublikos pranešimas rengtas vadovaujantis Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos gairėmis. Pranešimą parengė teisingumo ministro sudaryta komisija, į kurią įėjo ministerijų atstovai. Projektui buvo pritarta Vyriausybės pasitarime.

2. Pranešimo rengimo procesas buvo glaudžiai susijęs su antrojo ciklo metu gautų rekomendacijų įgyvendinimo koordinavimo procesu. Vyriausybė pavedė ministerijoms pagal kompetenciją įgyvendinti rekomendacijas. Teisingumo ministerija, koordinuojanti procesą, rengė valstybės institucijų koordinacinius susitikimus su pilietinės visuomenės organizacijomis dėl rekomendacijų įgyvendinimo pažangos. Taip pat rengti susitikimai su nacionalinės žmogaus teisių institucijos funkcijas vykdančiomis institucijomis (ombudsmenais) ir Seimo (parlamento) Žmogaus teisių komiteto atstovais. Be to, Teisingumo ministerija pati rengė ir skatino kitas ministerijas rengti teminius susitikimus su pilietinės visuomenės organizacijomis dėl rekomendacijų įgyvendinimo pažangos.

3. Rengiant šį pranešimą buvo konsultuojamasi su pilietine visuomene, t. y. komisijos parengtas projektas buvo pateiktas nevyriausybinėms organizacijoms susipažinti, komisija įvertino gautas pastabas ir patikslino pranešimo projektą. Pavyzdžiui, nevyriausybinių organizacijos išreiškė susirūpinimą paslaugų prieinamumu bei infrastruktūros pritaikymu neįgaliesiems bei skurdo mažinimo priemonių veiksmingumu. Pranešimo projektas taip pat buvo pateiktas nacionalinės žmogaus teisių institucijos funkcijas vykdančioms institucijoms, gautos jų pastabos. Be to, projektas buvo paskelbtas parlamento teisės aktų projektų informacinėje sistemoje ir Teisingumo ministerijos tinklalapyje, suteikiant visuomenei galimybę pareikšti pastabas ir pasiūlymus oficialaus šio projekto derinimo su kitomis institucijomis metu.

B. Antrojo ciklo metu gautų rekomendacijų įgyvendinimas

B.1. Įgyvendinti instituciniai pokyčiai

4. Seimo kontrolierių įstaiga 2017 m. kovo 23-ąją tarptautiniu lygmeniu buvo akredituota Nacionaline žmogaus teisių institucija, atitinkančia Jungtinių Tautų rezoliucijoje įtvirtintus Paryžiaus principus, A lygiu. Šio statuso įtvirtinimui nacionaliniu lygmeniu reikėjo Seimo kontrolierių įstatymo pataisų. 2018 metų sausio 1 d. įsigaliojo reikiamo įstatymo pataisos, suteikiančios Seimo kontrolierių įstaigai Nacionalinės žmogaus teisių institucijos statusą. Įstatymas numato, kad Seimo kontrolierių vienas veiklos tikslų – skatinti pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms, atliekant nacionalinės žmogaus teisių institucijos funkcijas. Naujos įstatymo nuostatos numato pareigą valstybės ir savivaldybių institucijoms bendradarbiauti su Seimo kontrolierių įstaiga teikiant informaciją įstaigai apie žmogaus

teisių padėti šalyje, inicijuojant ir atliekant tyrimus dėl esminių žmogaus teisių problemų (100.24-30).

B.2. Įgyvendinti teisinio reguliavimo pokyčiai ir politikos priemonės

5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje 2021–2024 metams numatytos priemonės politinėms, ekonominėms, socialinėms, pilietinėms ir kultūrinėms teisėms užtikrinti, vadovaujantis principu, kad niekas nebūtų pamirštas ir nė vienas žmogus neturi būti paliktas nuošalyje.

6. Lietuva turi savo Nacionalinį pažangos planą, kuriame yra nustatyti kiekybiniai išmatuojami tikslai tiek socialinės politikos, tiek žmogaus teisių srityje, plane laikomasi pozicijos, kad visi įgyvendinami tikslai turi atitikti lygių galimybių bei lyčių lygybės principus. Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plane taip pat yra įvardinti konkretūs išmatuojami rodikliai socialinės politikos ir žmogaus teisių užtikrinimo srityje (**100.39**).

7. Baudžiamasis kodeksas 2019 m. liepos 16 d. papildytas atskira kankinimo nusikaltimo sudėtimi (**100.95-96**).

Vaiko teisių apsauga

8. 2015 m. rugsėjo 30 d. Lietuva pasirašė Vaiko teisių konvencijos fakultatyvų protokolą dėl pranešimų teikimo tvarkos. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2020 m. lapkričio 4 d. įsakymu darbo grupei pavesta iki 2021 m. spalio 1 d. parengti protokolo ratifikavimo projektą ir jį pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei (**100.9, 100.10**).

9. Lietuvos Respublikos Seimas 2017 m. vasario 14 d. priėmė Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo pakeitimą, kuriuo nustatyta, kad draudžiamas visų formų smurtas prieš vaiką, įskaitant fizinės bausmės, o tėvai, kiti teisėti vaiko atstovai ir valstybė turi užtikrinti vaiko apsaugą. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija plėtoja įvairias priemones, skirtas didinti visuomenės sąmoningumą ir netoleranciją smurtui prieš vaikus. 2020 m. buvo vykdoma pozityvios tėvystės skatinimo viešinimo kampanija. Įgyvendinant kampaniją buvo parengtas informacinis leidinys – lankstinukas (6 puslapių) tėvams, globėjams (rūpintojams) ir vaikams, kuriame pateikiama aiški informacija apie vaiko teises, taip pat ir apie vaiko teisę būti apsaugotam nuo bet kokios formos smurto, įskaitant ir fizinės bausmės, primenama apie tai, kad vaikų auklėjimas turi remtis nesmurtiniais metodais. Vyko problemos viešinimas elektroniniuose dienynuose „Tamo“ ir „Mano dienynas“ (informacinių pranešimų laiško forma siuntimas vaikams ir tėvams, globėjams, mokytojams – su informacija, kas yra smurtas, kur galima kreiptis pagalbos ir nukreipimu į daugiau informacijos šiais klausimais į ministerijos puslapį). Ministerijos interneto svetainės skiltyje „Smurto prieš vaikus prevencija“ buvo iš esmės atnaujinta ir naujai parengta šviečiamojo turinio informacija apie tai, kas yra smurtas prieš vaikus, kokios yra smurto formos, kaip atpažinti smurtą, kur kreiptis ieškant pagalbos. Informacija skirta tiek vaikams, tiek suaugusiems (tėvams, globėjams (rūpintojams), kitiems vaiko atstovams pagal įstatymą), mokytojams), ji parengta patrauklia forma, teisės aktų nuostatas paaiškinant paprastai, visuomenei suprantama kalba. Finansuojama nevyriausybinių organizacijų veikla, skirta organizuoti pozityvios tėvystės mokymus, konsultacijas tėvams, globėjams, tėviams vaikų auklėjimo klausimais, pasirengimo šeimai kursus ir kt. veiklas. (**100.114, 100.115, 100.116, 100.117, 100.118, 100.120**).

Vaikų teisių apsauga yra ir vienas iš pagrindinių Lietuvos kandidatavimo į Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybą 2022–2024 m. laikotarpiui prioritetų, kurie patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. gegužės 26 d. pasitarimo protokoliniu sprendimu.

10. Siekiant sukurti nuolat veikiančią vaiko teisių apsaugos sistemą, kuri užtikrintų, kad valstybėje būtų formuojama ir taikoma vienoda praktika, saugant ir ginant vaiko teises ir teisėtus

interesus, laiku reaguojama į vaiko teisių pažeidimus ir operatyviai priimami sprendimai, sukurtas centralizuotas vaiko teisių apsaugos sistemos valdymas ir jos koordinavimas. Iki 2018 m. liepos 1 d. valstybė vaiko teisių apsaugos funkciją buvo perdavusi savivaldybėms (savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyriams). Nuo 2018 m. liepos 1 d. vaiko teisių apsaugos funkcija perduota Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai. Tarnyba tapo centrine Lietuvos Respublikos institucija, įgyvendinančia vaiko teisių apsaugos politiką, gavo įgaliojimus užtikrinti su vaiko teisėmis susijusių veiksmų koordinavimą visuose sektoriuose nacionaliniu, savivaldybių bei vietos lygmenimis. Regionuose yra šios Tarnybos padaliniai, o paslaugų teikimas paliktas savivaldybėms. 2018-2019 metais buvo pakeistas Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, kuriame įtvirtinta imperatyvi pareiga pranešti apie galimą vaiko teisių pažeidimą ir kokie turi būti institucijų veiksmai gavus pranešimą, vaiko nepriežiūra taip pat pripažinta kaip viena iš smurto formų; nustatyta aiški reagavimo į galimus vaiko teisių pažeidimus procedūra, ypač smurto prieš vaikus atvejus (nustatytas ypač greitas reagavimas į tokius atvejus); įtvirtinta atvejo vadyba, kuria siekiama šeimoms, patiriančioms rizikos veiksnius, efektyviau teikti kompleksinę pagalbą; įkurtos mobiliosios specialistų komandos, kurios teikia intensyvią pagalbą krizės ištiktoms šeimoms, kt. Įstatymas numato, kad vaiko paėmimas iš šeimos yra kraštutinė priemonė, taikoma teismo leidimu. **(100.40)**.

11. 2020 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymą. Šis pakeitimas panaikina iki šiol buvusias teises galimybes diskriminuoti asmenis dėl jų turimų specialiųjų ugdymosi poreikių, t. y. nepriimti į bendros paskirties mokyklas, bet nukreipti į specialiąsias. Įstatymo pakeitimai visa apimtimi įsigalioja 2024 m. rugsėjo 1 d. **(100.61)**.

Jaunimo klausimai

12. Jauni žmonės Lietuvoje į sprendimų priėmimą įtraukiami nacionaliniu lygmeniu (Jaunimo reikalų tarybos veikla); regioniniu lygmeniu (Savivaldybių jaunimo reikalų tarybų veiklos); Europos lygmeniu (Struktūrinio dialogo veiklos). Jaunimo reikalų taryba yra prie Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos visuomeniniais pagrindais veikianti patariamojo pobūdžio institucija. Savivaldybių jaunimo reikalų taryba taip pat yra visuomeniniais pagrindais įsteigta kolegiali institucija, veikianti prie Savivaldybės tarybos ir turinti nuolatinės ar laikinosios komisijos statusą. Nacionalinė darbo grupė struktūriniam dialogui plėtoti veikia padedant įgyvendinti ir plėtoti jaunimo ir politikos formuotojų bei organizacijų, dirbančių jaunimo klausimais, diskusijų įvairiomis temomis procesą, kuriuo siekiama užtikrinti, kad formuojant Europos Sąjungos jaunimo politiką būtų atsižvelgiama į jaunimo nuomonę **(100.43)**.

13. Sąlygos gauti konsultacijas su aukštos kvalifikacijos psichinės sveikatos specialistais yra sudarytos per veikiančius atvirus jaunimo centrus ir atvirąsias jaunimo erdves. Paslaugas gali gauti visi jauni žmonės, apsilankę atvirajame jaunimo centre ar erdvėje. 2020 metais Sveikatos apsaugos ministro patvirtintame Savižudybių prevencijos veiksmų 2020-2024 metų plane buvo numatyta 40 psichologų, kurie teikia konsultacijas atvirose jaunimo centruose ir (ar) atvirose jaunimo erdvėse. Konsultacijos gali būti teikiamos priklausomai nuo poreikio (individualiai arba grupinės), paprastai trunka apie 1-2 val.

Nuo 2014 m. Lietuvoje įgyvendinama Jaunimo garantijų iniciatyva. Įgyvendinami projektai, kuriuose skiriamas dėmesys jaunimo aktyvinimui, motyvavimui ir socialinių kompetencijų didinimui, siekiant jų (re)integracijos į darbo rinką ir (ar) švietimo sistemą. Užimtumo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendinamas projektas „Jaunimo socialinių kompetencijų didinimas“, skirtas 16–29 metų amžiaus nedirbantiems, nesimokantiems ir mokymuose nedalyvaujantiems jauniems asmenims, registruotiems Užimtumo tarnyboje. Projekte teikiamos ir psichologų konsultacijos.

Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendina projektą „Judam“, kuris yra skirtas labiausiai pažeidžiamiems 15-29 m. jaunuoliams (turintiems

priklausomybių, problemų su teisėsauga, jaunuoliams, gyvenantiems ar išėjusiems iš globos įstaigų ir pan.). Projekto tikslas – mažinti nedirbančio, nesimokančio, mokymuose nedalyvaujančio 15-29 m. amžiaus jaunimo skaičių, įgyvendinant intervencijos ir aktyvumo skatinimo priemones, atsižvelgiant į jauno asmens poreikius ir galimybes. Pagal poreikį jaunuoliui gali būti teikiamos siauros srities specialisto paslaugos: psichologo, socialinio darbuotojo, teisininko, lietuvių ar anglų kalbos mokytojo, asmeninio finansininko, karjeros specialisto ir pan.

Bedarbiai iki 29 m. yra viena iš darbo rinkoje papildomai remiamų asmenų grupių, numatytų Užimtumo įstatyme, ir gali naudotis Užimtumo tarnybos teikiamomis konsultavimo (profesinio konsultavimo, profesinės karjeros planavimo, psichologinio konsultavimo) paslaugomis.

14. Tokia sistema, kai Lietuvoje kvalifikuota psichiatrijos pagalba prieinama visų amžiaus grupių gyventojams (įskaitant ir jaunus asmenis), egzistuoja nuo 1996 metų. Pirminės ambulatorinės psichikos sveikatos priežiūros paslaugos visiems prisirašiusiems gyventojams yra teikiamos kompleksiskai – psichiatrinę pagalbą teikia psichikos sveikatos centrų specialistų komanda (gyd. psichiatras, gyd. vaikų ir paauglių psichiatras, psichologas, socialinis darbuotojas ir psichikos sveikatos slaugytojas). Iš viso 60-yje savivaldybių šiuo metu veikia apie 116 psichikos sveikatos centrų. Į juos pacientai (ar šeimos nariai) gali kreiptis tiesiogiai, be jokio siuntimo.

15. Siekiant gerinti psichologinės pagalbos prieinamumą 2021 m. bus dar mažinamas prie psichikos sveikatos centrų prirašytų asmenų, tenkančių vienam psichologui, skaičius iki 10 000 (šiuo metu yra 17 000) ir šio sprendimo įgyvendinimui numatyta skirti papildomas Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšas. Tai reiškia, kad planuojama dar ženkliai padidinti medicinos psichologų skaičių psichikos sveikatos centruose ir pirminio lygmens pagalba taps dar labiau prieinama. Nuo 2020 metų rudens visuose savivaldybių visuomenės sveikatos biuruose pradėtos teikti šios nemokamos psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugos (vadovaujantis 2020 m. liepos 31 d. Sveikatos apsaugos ministro įsakymu Dėl psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo): iki 5 individualių psichologo konsultacijų, kurios, pageidaujant, gali būti teikiamos anonimiškai; streso valdymo, emocijų atpažinimo ir valdymo grupiniai užsiėmimai; savitarpio pagalbos grupių užsiėmimai (įvairiomis temomis); psichologinės konsultacijos grupėse.

16. Tęsiama iniciatyva, skirta jaunimo sveikatos gerinimui – „Adaptuoto ir išplėsto Jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų (JPSPP) teikimo modelio įdiegimas“ savivaldybėse. Tikslas yra į vieningą tinklą sujungti jau egzistuojančius sveikatos priežiūros paslaugų teikėjus ir pagerinti jų bendradarbiavimą teikiant efektyvesnes, jaunimui pritaikytas sveikatos priežiūros paslaugas, taip pat organizuoti ir „žemo slenksčio“ bei atvejo vadybos principais paremtų sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, t. y. įvertinti pasikonsultuoti atvykusio jaunuolio poreikius, sudaryti paslaugų teikimo planą, tarpininkauti jaunuoliui kreipiantis į asmens sveikatos priežiūros ar kitas ne sveikatos sektoriaus įstaigas. Šiuo metu atnaujintas JPSPP teikimo modelio ir koordinavimo nacionaliniu lygiu aprašas. Parengti / atnaujinti 8 algoritmai (Lytiškai plintančių ligų ir neplanuoto nėštumo neigiamo poveikio sveikatai mažinimo; Pagalbos seksualinio smurto atveju; Depresijos neigiamo poveikio sveikatai mažinimo; Savižudybių ir savižalos neigiamo poveikio sveikatai mažinimo; Psichiką veikiančių medžiagų vartojimo neigiamo poveikio sveikatai mažinimo ir kt.), kurie aprašo sveikatos stiprinimo, rizikos veiksnių įvertinimo, prevencijos veiklų bei valdymo tvarką asmeninio kontakto atveju. Pasirašytos sutartys su projektų vykdytojais, diegsiančiais atnaujintą JPSPP teikimo modelį 23 savivaldybėse, iš jų 10 savivaldybių jau yra dalyvavusios ankstesnio finansavimo periodo priemonės įgyvendinime.

17. Sveikatos apsaugos ministerija administruoja Valstybinį visuomenės sveikatos stiprinimo fondą (toliau – Fondas) (įsteigtas nuo 2016 m. sausio 1 d.). Fondo lėšos yra naudojamos visuomenės sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veikloms, įskaitant prevencinius projektus, socialinę reklamą, mokslinius tyrimus, remti. Galimi pareiškėjai: mokslo ir studijų institucijos, nevyriausybinės organizacijos, juridiniai asmenys (išskyrus valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas), biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos. 2020 metais Fondo lėšomis finansuota 17

nevyriausybinų organizacijų projektų skirtų visuomenės psichikos sveikatos stiprinimui (898,6 tūkst. eurų) ir 3 moksliniai tyrimai visuomenės psichikos sveikatos stiprinimo srityje. **(100.140)**.

Lyčių lygybė

18. 2020 m. išrinkus naują parlamentą, jo pirmininke tapo moteris. Po parlamento rinkimų sudarius naują Vyriausybę, Ministrė Pirmininke taip pat tapo moteris. Ministrų kabinete iš 14 ministrų 6 yra moterys. 2021 m. Konstitucinio Teismo pirmininke pirmą kartą tapo moteris. Taip pat pirmą kartą generalinė prokurorė yra moteris.

19. Siekiant nuosekliai, kompleksiškai ir sistemingai spręsti lyčių lygybės problemas, įgyvendinama Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių programa 2015–2021 metams. Šios programos tikslai – skatinti vienodas moterų ir vyrų galimybes užimtumo ir darbo srityje, siekti subalansuoto moterų ir vyrų dalyvavimo priimant sprendimus ir einant aukščiausias pareigas, didinti moterų ir vyrų lygybės institucinių mechanizmų efektyvumą, skatinti lyčių aspekto integravimą daugelyje sričių: švietimo ir mokslo, kultūros, sveikatos apsaugos, aplinkos, krašto apsaugos, teisingumo prieinamumo, bei įgyvendinti Europos Sąjungos ir tarptautinius įsipareigojimus moterų ir vyrų lygybės srityje. 2020 m. birželio 25 d. priimtame (įsigaliojo 2021 m. sausio 1 d.) Strateginio valdymo įstatyme lyčių lygybės principas įtvirtintas kaip horizontalusis principas, nustatantis, kad rengiant ir įgyvendinant planavimo dokumentus, turi būti atsižvelgiama į lyčių aspekto integravimą planavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo etapais. 2020 m. rugsėjo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintame 2021–2030 m. Nacionaliniame pažangos plane įtvirtintas lygių galimybių visiems principas, kurio sudedamoji dalis yra ir lyčių lygybė. 2020 gruodžio 23 d. priimtas ir 2021 m. balandžio 1 d., įsigaliojo Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas, kuris nustatė, kad Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos privalo viešai skelbti darbo užmokesčio vidurkius pagal lytį, kai darbdavys, turi daugiau nei 8 darbuotojus, iš kurių ne mažiau kaip 3 yra moterys arba vyrai **(100.46-49)**.

Sveikatos apsauga

20. *Seksualinės ir reprodukcinės sveikatos apsauga (100.141)*. Pasaulio sveikatos organizacijos Seksualinės ir reprodukcinės sveikatos regioninėje strategijoje numatyti uždaviniai ir tikslai, kurių turėtų siekti kiekviena šalis. Lietuvoje įgyvendinama daugelis strategijoje numatytų uždavinių (saugi motinystė, ŽIV/AIDS, lytiškai plintančių ligų problemų sprendimas, gimdos kaklelio, krūties vėžio profilaktikos programos), juos reguliuojant atskirais teisės aktais. Tokiu būdu reprodukcinės sveikatos paslaugos integruotos į esančią sveikatos priežiūros sistemą. Visiems asmenims, apdraustiems Privalomuoju sveikatos draudimu, turintiems teisę į asmens sveikatos priežiūros paslaugas, apmokamas Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis, jei šios paslaugos atitinka sveikatos apsaugos ministro patvirtintus paslaugų teikimo reikalavimus ir dėl šių paslaugų teikimo asmens sveikatos priežiūros įstaiga yra sudariusi sutartį su teritorine ligonių kasa, suteikiamos visos jiems reikalingos paslaugos.

21. Kontracepcijos prieinamumas. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 28 d. įsakyme Nr. 49 „Dėl Kompensuojamųjų vaistų sąrašų patvirtinimo“ nustatyta, kad levonorgestrelis skiriamas merginoms nuo 18 iki 20 metų, kurios kreipiasi į ginekologą konsultacijos dėl kontracepcijos, o merginoms nuo 15 iki 17 metų – sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka. Šiuo metu rengiamas Ambulatorinių akušerijos ir ginekologijos asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo reikalavimų, patvirtintų Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugsėjo 9 d. įsakymu, pakeitimo projektas, kuriame bus nustatyta kontraceptinės priemonės levonorgestrelio lytiškai aktyvioms 15-17 metų amžiaus merginoms skyrimo tvarka atsižvelgiant į etinius, teisinius ir socialinius aspektus.

Asmenų su negalia teisės

22. Neįgaliųjų socialinės integracijos 2021-2023 metų veiksmų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2020 m. rugsėjo 8 d. įsakymu Nr. A1-817 „Dėl Neįgaliųjų socialinės integracijos 2021–2023 metų veiksmų plano patvirtinimo“, numatytos lėšos neįgaliųjų socialinei integracijai. Kiekvienais metais Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos stebėsenai Neįgaliųjų reikalų departamentui prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skiriama lėšų (toliau – Neįgaliųjų reikalų departamentas): 2018 m. – 70 tūkst. eurų VB, 2019 m. - 52 tūkst. eurų VB, 2020 m. - 48 tūkst. eurų, 2021 m. - 48 tūkst. eurų. Finansavimo mažėjimas nulemtas tuo, kad nuo 2019 m. liepos 1 d. įsteigta Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija prie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, kuri perėmė konvencijos įgyvendinimo stebėsenos funkciją, dalis finansavimo perėjo šiai komisijai (**100.144**).

23. Aštuonioliktoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė, siekdama įgyvendinti valstybės prisiimtus įsipareigojimus, numatytus Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijoje, į Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos priemonių planą įtraukė Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo priemones. Taip pat Socialinės apsaugos ir darbo ministerija rengia Neįgaliesiems tinkamos aplinkos visose gyvenimo srityse plėtros programą. Programoje formuojamos Lietuvos ilgalaikės (2021-2030 m.) strategijos aplinkos pritaikymo neįgaliesiems srityse (**100.145**).

24. Statybos įstatyme nustatyta, kad statinio architektūra turi būti tokia, kad statiniai atitiktų universalaus dizaino reikalavimus, nustatomus normatyviniuose statybos techniniuose dokumentuose, normatyviniuose statinio saugos ir paskirties dokumentuose. Jeigu pastatuose ir inžineriniuose statiniuose statybos darbai vykdomi pagal statybos, rekonstravimo, pastato atnaujinimo (modernizavimo), kapitalinio remonto, supaprastintos statybos, supaprastinto rekonstravimo projektus, kapitalinio remonto aprašą, paprastojo remonto projektą ar paprastojo remonto aprašą statiniuose, kurių sąrašą tvirtina Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, arba keičiama statinių paskirtis į šiame sąrašė nurodytą paskirtį, tokius pastatus ir inžinerinius statinius būtina pritaikyti asmenų su negalia specialiems poreikiams, vadovaujantis normatyvinių statybos techninių dokumentų reikalavimais. Projektų sprendinių atitiktį nustatytiems reikalavimams tikrina nevyriausybinė organizacija (toliau – NVO), kurią Neįgaliųjų reikalų departamentas atrinka konkurso būdu. Atrinkta NVO dalyvauja ir asmenų su negalia svarbių statinių statybos užbaigimo komisijos darbe. Per metus vidutiniškai patikrinama 2 240 asmenims su negalia svarbių statinių projektų, dalyvaujama 686 statybos užbaigimo komisijų darbe, vidutiniškai suteikiamos 563 konsultacijos dėl statybos projektų rengimo klausimų. 2021 m. gegužės 20 d. Seimas priėmė Statybos įstatymo pakeitimo projektą, kuriame numatoma, kad nuo 2021 m. lapkričio 1 d. numatoma privalomų statinių, kurie turi būti pritaikomi asmenų su negalia poreikiams, projektų ekspertizė. Tokius projektus tikrins ir tvirtins ekspertai. Taip pat Statybos įstatymas papildytas nuostatomis, kurios įtvirtina, kas su statyba susijusį viešąjį interesą sudaro ir aplinkos prieinamumas, įskaitant ir jos prieinamumą asmenims su negalia (**100.146, 147**).

25. Vadovaujantis Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymu, siekiant ugdyti arba atkurti darbingumą ir didinti įsidarbinimo galimybes, neįgaliesiems teikiamos profesinės reabilitacijos paslaugos. Vadovaujantis Užimtumo įstatymu, neįgalieji yra darbo rinkoje papildomai remiamai asmenys. Siekiant užtikrinti neįgaliųjų galimybes įsidarbinti jiems yra taikomos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės – įdarbinimas subsidijuojant, parama darbo vietoms steigti (pritaikyti), savarankiško užimtumo rėmimas, profesinis mokymas ir kitos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės, kuriomis siekiama kuo greitesnės integracijos į darbo rinką (**100.148**).

26. Asmenys, teisės aktų nustatyta tvarka pripažinti neįgaliaisiais, yra laikomi apdraustaisiais, kurie draudžiami valstybės lėšomis (Sveikatos draudimo įstatymas). Taigi neįgaliesiems, kaip ir kitiems privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiesiems asmenims, yra

garantuojamos prieinamos ir kokybiškos asmens sveikatos priežiūros paslaugos. Papildomos asmens sveikatos priežiūros paslaugos, užtikrinamos neįgaliesiems Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšomis: dantų protezavimo, tam tikrų šeimos medicinos ir slaugos paslaugų teikimo namuose, pakartotinės arba palaikomosios medicininės reabilitacijos paslaugų, vaistų kompensavimo (100.148).

27. Baudžiamajame kodekse numatytas reglamentavimas pasižymi didesne asmenų su negalia teisine apsauga, nustatant griežtesnę baudžiamąją atsakomybę tais atvejais, kai bet kuris nusikaltimas padaromas, siekiant išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl negalios. Tokie atvejai, vadovaujantis Baudžiamuoju kodeksu, laikomi baudžiamąją atsakomybę sunkinančia aplinkybe (100.150).

Tautinių mažumų integracija

28. Įgyvendinant Nediskriminavimo skatinimo 2017-2020 metų veiksmų planą vykdytos priemonės, skirtos konkrečiai tautinėms mažumoms: 1.4 priemonė, kurią įgyvendinant numatoma tankiausiai tautinių mažumų gyvenamosiose vietovėse tyrimai, viešinamosios medžiagos parengimas, mokymai apie tautines mažumas, veiklos, stiprinančios tarpkultūrinį dialogą ir toleranciją, informacijos apie darbo rinkos galimybes sklaida; 1.5 priemonė – vykdyti veiklas, skatinančias tarpkultūrinį pažinimą ir įprasminančias tautinių mažumų ir imigrantų kultūrinį paveldą. Įgyvendindamas Nediskriminavimo skatinimo 2017–2020 metų veiksmų planą, Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Tautinių mažumų departamentas) vykdė veiklas, skatinančias tautinių mažumų integraciją ir tarpkultūrinį pažinimą, bei įprasminančias tautinių mažumų kultūrinį, istorinį paveldą. Tautinių mažumų departamentas, siekdamas mažinti diskriminaciją Lygių galimybių įstatyme numatytais pagrindais ir užtikrinti diskriminacijos prevenciją darbo rinkoje, vykdė projektą „Tautinių mažumų atstovų įtraukimas į darbo rinką“. Nediskriminavimo skatinimo 2021-2023 metų veiksmų plane numatyta priemonė, skirta tautinių mažumų sąmoningumui, atpažįstant neapykantos kalbą, didinti (100.152).

29. Skatinant romų tautybės žmonių užimtumą buvo vykdomas Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 metų veiksmų planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. sausio 29 d. įsakymu Nr. IV-48 „Dėl romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 metų veiksmų plano patvirtinimo“. Pagal šią priemonę įgyvendinamas 1 projektas – „Dirbkime kartu su romais – naujos darbo galimybės ir iššūkiai“. Projekto tikslas – teikti integracijos į darbo rinką paslaugas romams, siekiant išvengti jų socialinės atskirties. Projektas vykdomas Vilniaus, Panevėžio ir Šiaulių miesto bei Vilniaus, Jonavos, Šalčininkų ir Varėnos rajono savivaldybėse (100.162).

30. Tautinių mažumų departamentas kasmet apdovanoja ir pagerbia asmenis, labiausiai prisidėjusius prie pilietinės visuomenės kūrimo, tautinių kultūrų puoselėjimo bei tarpkultūrinio dialogo skatinimo, Tautinių mažumų departamento įsteigtais Garbės ženklais „Už nuopelnus“. Taip pat skiriama premija „Už tarpkultūrinio dialogo skatinimą“ žurnalistams, skatinantiems tautinę toleranciją ir tarpkultūrinį dialogą visuomenės informavimo priemonėse. Yra remiami įvairių visuomenės informavimo priemonių projektai, kurių tikslas skatinti tarpkultūrinį dialogą, viešinti apie tautines mažumas, jų kultūrą ir kultūrinį paveldą Lietuvoje. Kasmet yra renkami duomenys apie kiekvienais metais Lietuvos savivaldybių ir institucijų skirtą paramą ir vykdytus projektus tautinių mažumų srityje. Įvertinus savivaldybės ar institucijos veiklą ir indėlį, yra teikiami apdovanojimai už ypatingą dėmesį tautinėms bendruomenėms, už prisidėjimą prie tautinių mažumų kultūros, paveldo ir atminties įamžinimo projektu, skatinančių tarpusavio pažinimą.

31. 2020 m. savo darbą pradėjo naujos sudėties tautinių mažumų nevyriausybinių organizacijų susirinkimuose išrinktų kandidatų 2020–2024 m. Tautinių bendrijų taryba – visuomeninė patariamoji institucija, kuri atstovauja tautinėms mažumoms Lietuvos tautinių mažumų politikos koordinavimo klausimais. Joje yra 28 tautybių atstovai. Taryba dalyvavo rengiant Tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo koncepciją, Tautinių mažumų įstatymo projektą. Tautinių mažumų atstovai

yra kviečiami į valstybės institucijų sudaromas darbo grupes, kai yra sprendžiami jiems aktualūs klausimai, tautinių mažumų atstovas yra Ministro Pirmininko patarėjas tautinių mažumų klausimams. 2020 m. gruodžio mėn. sudaryta Tautinių mažumų komisija. Jos nuostatai patvirtinti 2017-11-09 Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu „Dėl tautinių mažumų švietimo komisijos nuostatų patvirtinimo“. Tautinių mažumų komisija prireikus teikia nuomonę ir išvadas, jei į ją kreipiasi švietimo, mokslo ir sporto ministras, kitos institucijos ar savo iniciatyva tautinių mažumų švietimo klausimais (**100.160, 161**).

32. Taip pat veikia Klaipėdos miesto tautinių mažumų taryba – visuomeninė patariančioji institucija prie Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos, Visagino savivaldybės tautinių mažumų taryba, visuomeninė patariančioji institucija prie Visagino savivaldybės tarybos. Šios tautinių mažumų tarybos padeda savivaldybėms formuoti tautinių mažumų politiką, atstovauja tautinių mažumų interesams, vykdo konsultanto ir eksperto funkcijas, sprendžiant strateginius ir kitus tautinių bendrijų klausimus, siekia skatinti tautinių mažumų integraciją ir kultūrų plėtotę, užtikrinti tautinio tapatumo išsaugojimą ir lygiavertį tautinių mažumų gyvenimą. VšĮ Tautinių bendrijų namai, VšĮ Kauno įvairių tautų kultūrų centras, VšĮ Romų visuomenės centras, VšĮ Lietuvos tautinių mažumų folkloro ir etnografijos centras, veikdami kultūros ir švietimo srityse ir teikdamos šių sričių paslaugas suinteresuotiems asmenims, padeda išsaugoti Lietuvos tautinių mažumų kultūrinį savitumą joms visaverčiai integruojantis į šalies visuomeninį gyvenimą. Tautinių mažumų atstovai aktyviai dalyvauja politiniame gyvenime, tradicinių politinių partijų veikloje. Politikoje dalyvaujantys asmenys eina ministrų, ministrų patarėjų pareigas, yra Seimo nariai, vietos savivaldos tarybų nariai (**100.59, 100.152, 100.162, 100.163**).

33. Siekdamas kuo didesnę žmonių skaičių supažindinti su Lietuvoje galiojančia tautinių mažumų teisių srities teisine baze, Tautinių mažumų departamentas išleido dviejų dalių teisės aktų sąvadą „Tautinių mažumų teisinis reglamentavimas“. Į sąvadą įtraukti ne tik Lietuvos Respublikos, bet ir tarptautiniai teisės aktai bei rekomendacijos (**100.51**).

34. Tautinių mažumų departamentas vykdo 2018-2021 m. programą „Tautinių mažumų integracija į visuomenę išsaugant jų tapatybę“, koordinuoja ir vykdo romų integracijos į Lietuvos visuomenę priemonės. Programos veiklos prioritetus Tautinių mažumų departamentas formavo atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano kryptis ir darbus: kurti darnią pilietinę visuomenę, integruojant tautinių bendruomenių paveldą bei plėtojant kultūrinę įvairovę; stiprinti pilietiškai atsakingą ir nediskriminuojantį visuomenės informavimą tautinių mažumų klausimais; stiprinti Lietuvos lenkų bendruomenės įsitraukimą į pozityvaus bendradarbiavimo su Lenkija formavimą. Tautinių mažumų departamentas rėmė tautinių mažumų NVO projektus, Lietuvos visuomenei pristatančius tautinių mažumų Lietuvoje istoriją, kultūrą, kalbą, tradicijas. Skatino savivaldybių ir tautinių mažumų NVO bendradarbiavimą, išsaugant bei reprezentuojant tautinių mažumų kultūrą ir istoriją. Organizavo tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų mokytojų seminarus, kompetencijų ugdymo seminarus tautinių mažumų NVO atstovams. Rėmė tautinių mažumų kultūros ir integracijos centrų iniciatyvas, skatinančias tautinių mažumų Lietuvoje istorijos ir tradicijų pažinimą, Pietryčių Lietuvos ir kitų šalies regionų tautinių bendruomenių vaikų ir jaunimo tarpkultūrinio bendradarbiavimo iniciatyvas, akademinis tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo tyrimus, tautinių mažumų kultūros sklaidos visuomenės informavimo priemonėse projektus teikiant prioritetą tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo projektams. Vykde priemones valstybinei kalbai mokytis, kad asmenys, priklausantys tautinėms mažumoms kuo sparčiau įsilietų į darbo rinką ir užsitikrintų socialinę ir ekonominę gerovę. Organizavo socialiniame tinkle visuomenės informavimo kampaniją apie tautinių mažumų atstovų indėlį į Lietuvos valstybingumo kūrimą „Vardai. Vietos. Datos“ (**100.52, 55**).

35. 2019 m. buvo sudaryta darbo grupė, kuri parengė Tautinių mažumų įstatymo projektą. Įstatymo projektas buvo pristatytas ir aptartas socialiniame dialoge su Tautinių bendrijų tarybos atstovais, tautinių mažumų bendruomenėmis, akademinė bendruomene, institucijų ir organizacijų atstovais įvairiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje, Klaipėdoje, Visagine. Diskusijoje buvo keliami

Tautinių mažumų įstatymo priėmimo būtinybės, valstybinės kalbos mokymo, bendradarbiavimo su valstybės ir savivaldos institucijomis klausimai, aptariama „tautinės mažumos“ sąvoka ir apibrėžtis. 2020 m. pabaigoje darbą pradėjo nauja Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Lietuvos Respublikos Seimas. 2021 m. Tautinių mažumų įstatymo rengimą perėmė Teisingumo ministerija **(100.153-158)**.

36. 2020 m. darbą pradėjusi Lietuvos Respublikos Vyriausybė savo programoje ir jos įgyvendinimo plane skyrė deramą dėmesį tautinių mažumų problematikai, pabrėžiant daugiakultūrės Lietuvos svarbą. Programoje numatyta aktualizuoti Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų kultūros, materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo svarbą; plėtoti kultūrų dialogą, tautinių bendrijų ir jaunimo įtrauktį į kultūros procesus nacionaliniu, regioniniu ir savivaldos lygmeniu; teisinėmis priemonėmis užtikinti Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų tapatumo, vienodų kultūros sklaidos sąlygų, saviraiškos laisvės ir savirealizacijos teises, puoselėti pilietiškumą. Šiuo metu Kultūros ministerijos parengtas strateginis dokumentas – Plėtros programos valdytojo ir Kultūros ministerijos 2021–2030 m. Kultūros ir kūrybingumo plėtros programa – pateiktas tvirtinti Vyriausybei. Šia plėtros programa siekiama įgyvendinti ir su tautinių mažumų narių teisių užtikrinimu susijusį Nacionaliniame pažangos plane numatytą tikslą - skatinti visapusišką tautinių mažumų integraciją.

37. Siekiant pagrįsti tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo būtinybę, pristatyti visuomenei Lietuvos tautinių mažumų istoriją kaip kultūriškai, konfesiskai ir kalbiškai svarbią ir aktualią integralios, dinamiškos Lietuvos tapatybės dalį ir sudaryti sąlygas veiksmingam jos pristatymui visuomenei, buvo parengta ir Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2019-09-26 įsakymu patvirtinta Tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo koncepcija. Įgyvendinant jos nuostatas, parengtas ir 2020 m. kovo 16 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu patvirtintas Tautinių mažumų istorijos Lietuvoje reprezentavimo 2020–2022 metų veiksmų planas, kurį įgyvendinant dalyvauja valstybės, savivaldybių institucijos, tautinių mažumų nevyriausybinių organizacijos.

38. Tautinių mažumų departamentas informuoja visuomenę apie tautines mažumas, skatindamas tautinių mažumų integraciją, užtikrindamas galimybę tautinių mažumų atstovams, jų NVO vykdyti tautinės tapatybės, kalbos, kultūros, kultūrinio paveldo ir istorijos išsaugojimo veiklas, aktyviai dalyvauti visuomeniniame, politiniame, kultūriniame gyvenime. Šį tikslą pasiekti leidžia Lietuvoje veikiančios tautinių mažumų kultūros centrai **(100.57)**.

39. Tautinių mažumų departamentas informuoja visuomenę apie tautines mažumas, jų istoriją, kultūrą. Tautinių mažumų departamentas vykdė projektą „Tautinių mažumų atstovų įtraukimas į darbo rinką“, o projekto partneris „Nacionalinis socialinės integracijos institutas“ vykdė kasdieninę žiniasklaidos stebėseną, analizavo kiekvienos dienos informaciją, kaip atskiros žiniasklaidos priemonės vaizduoja įvairias tautines mažumas **(100.59, 60)**.

40. Įgyvendintas romų integracijos į darbo rinką projektą „Dirbkime kartu su romais – naujos darbo galimybės ir iššūkiai“. Geri įgyvendinamo projekto rezultatai visose srityse rodo šalyje padarytą pažangą. Sėkmingai įgyvendinant šį projektą socialiai pažeidžiami romų tautybės asmenys dalyvavo socialinei integracijai skirtose veiklose, seminaruose lyčių lygybės tema (lyčių lygybės mokymuose dalyvavo 45 asmenys, 14 moterų įsitraukė į įvairias įgalinimo veiklas), sporto užsiėmimuose, lankė muzikos pamokas. Dalis projekto dalyvių įgijo profesiją, grįžo į švietimo sistemą ir siekė gauti išsilavinimą bendrojo ugdymo įstaigose, sudarė darbo sutartis su darbdaviais, įsigijo individualios veiklos pažymėjimus arba užsiregistravo Užimtumo tarnyboje. Romų tautybės asmenys lankė lietuvių kalbos, anglų kalbos, vairavimo (B ir C-CE kategorijos) ir kompiuterinio raštingumo kursus, dalyvavo pozityvios tėvystės stovykloje, jaunimo talentų ugdymo mokymuose. Romų tautybės asmenys dalyvavo mentorystės programoje ir užimtumą skatinančiuose profesinio mokymo ir praktinių darbo įgūdžių ugdymo darbo vietoje užsiėmimuose. Kasmet virš 300 romų tautybės asmenų dalyvauja socialinei integracijai skirtose veiklose **(100.162)**.

41. Įgyvendintas Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015–2020 metų veiksmų planas. Lietuvos Respublikos Seimas įtraukė Romų genocido dieną (rugpjūčio 2-ją) į Atmintinų dienų sąrašą. Tautinių mažumų departamentas parengė, nuolat pildo ir administruoja internetinį puslapį

www.romuplatforma.lt. Tautinių mažumų departamentas įgyvendino romų švietimo, moterų įgalinimo ir nediskriminavimo skatinimo priemones. Rėmė romų kultūros ir tradicijų sklaidą, koordinavo ir įgyvendino 15 veiksmų plano priemonių, vykdė veiksmų plano stebėseną. Bendradarbiaujant su Romų visuomenės centru buvo organizuotas romų vaikų neformalus ugdymas, vaikų vasaros stovykla, užtikrinta kompiuterinės klasės veikla vaikams ir suaugusiems, valstybinės kalbos kursai, organizuotas holokausto minėjimas, tarpkultūrinio tarpininkavimo paslaugų teikimas. **(100.163)**.

42. Siekiant mažinti socialinę atskirtį, imamasi priemonių siekiant galimai socialinę atskirtį patiriančias grupes integruoti į Lietuvos švietimo sistemą ir visuomenę. Tokios sėkmingos integracijos pavyzdžiu galėtų būti romų tautybės vaikai. Stiprinamas šviečiamasis darbas su ikimokyklinio amžiaus vaikų turinčiomis romų šeimomis. Mokyklose tikslingai organizuojami susitikimai su ikimokyklinio amžiaus vaikus auginančiomis šeimomis, aptariamos galimybės kasdien palydėti vaikus į ugdymo įstaigas, pagal galimybes organizuotas vaikų pavėžėjimas iki ugdymo įstaigų ir namo (pvz., mokykliniais autobusais). Šeimos informuojamos ir supažindinamos su palankiomis sąlygomis visapusiškam asmenybės vystymuisi: saugi aplinka, kūrybingi, atsakingi mokytojai, švietimo pagalbos specialistai, maitinimas, gebėjimų ugdymas (muzikinių, sportinių, meninių ir kt.). Viena iš pasiteisinusių šviečiamojo pobūdžio priemonių ikimokyklinio ugdymo įstaigose: skatinimas naudotis teise į ikimokyklinį ir priešmokyklinį institucinį ugdymą – individualūs pokalbiai su romų šeimomis, turinčiomis ikimokyklinio amžiaus vaikų. Kaip pavyzdį galima nurodyti Ukmergės rajono savivaldybę. Ukmergės rajono savivaldybėje vadovų teigimu, romų tautybės tėvai suinteresuoti, kad jų vaikai lankytų ikimokyklinio ugdymo įstaigas ar ugdytųsi pagal priešmokyklinio ugdymo programas. Jų lankomumas geras. Mažindamos ankstyvąjį romų mokinių pasitraukimą iš švietimo sistemos bendrojo ugdymo įstaigos skatina mokinių aktyvų dalyvavimą mokyklos bendruomenės gyvenime, romų vaikų įtraukimą į įvairias neformaliojo vaikų švietimo veiklas, į projektines, prevencines veiklas. Su tėvais ir vaikais organizuojami pokalbiai lytinio švietimo klausimais, išsilavinimo teikiamomis galimybėmis planuojant karjerą, kitais aktualiais klausimais, bandoma motyvuoti teigiamais romų tautybės asmenų gyvenimo pavyzdžiais. Kaip pavyzdį galima nurodyti Vilkaviškio rajoną. Vilkaviškio rajono savivaldybėje ankstyvasis romų mokinių pasitraukimas iš švietimo sistemos sprendžiamas tarpinstitucinių pasitarimų metu, kuriuos organizuoja Vilkaviškio rajono savivaldybės tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinadoras **(100.163)**.

Migrantų integracija

43. Pagal Nediskriminavimo skatinimo 2017–2020 metų veiksmų plano 1.6 priemonę rengtos informacinės kampanijos užsieniečių integracijos, įvairovės supratimo ir tarpkultūrinio dialogo skatinimo iniciatyvų klausimais. Taip pat yra parengtas ir vykdomas Užsieniečių integracijos į visuomenę 2018-2021 m. veiksmų planas. Jame numatytos 39 priemonės, kuriomis tobulinami teisėkūra ir procesai užsieniečių ir prieglobsčio gavėjų integracijos srityje, gerinamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas užsieniečių ir prieglobsčio gavėjų integracijos srityje, tobulinama užsieniečių ir prieglobsčio gavėjų integracija į darbo rinką sistemą ir gerinami jų integracijos į darbo rinką rezultatai, gerinama prieglobsčio gavėjų ir užsieniečių integraciją į švietimo sistemą, gerinamos sąlygos užsieniečiams gauti socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas, skatinamas užsieniečių ir vietos bendruomenių bendradarbiavimas, mažinama diskriminaciją užsieniečių atžvilgiu, gerinama užsieniečių moterų integraciją, užtikrinant jų teises, vykdomi užsieniečių integracijos procesų ir politikos įgyvendinimo stebėsenai bei tyrimai. Pagal šį planą 2021 metų pradžioje pasirašytos dvi projektų, skirtų tolerancijos skatinimo kampanijoms įgyvendinti, sutartys. Įgyvendinant Veiksmų plano 9.1 priemonę „skatinti Lietuvos gyventojų ir atvykusių užsieniečių bendruomenines iniciatyvas Lietuvos savivaldybėse, siekiant padėti atvykusiems užsieniečiams integruotis į bendruomenę“ 2021

metais pasirašytos 3 sutartys bendruomenių iniciatyvų skatinimo projektams įgyvendinti, ypatingą dėmesį skiriant migrantų jaunimo ir moterų įtraukimui į vietos bendruomenes (**100.59-60, 164-165**).

44. 2020 m. spalio 15 d. Vyriausybė pritarė Valstybės paramos prieglobsčio gavėjų integracijai teikimo aprašo pakeitimams, kurie atlikti siekiant sukurti lankstesnę, motyvuojančią integruotiis valstybės paramos integracijai teikimo sistemą. Parama integracijai pradėta sieti su individualiais prieglobsčio gavėjų poreikiais ir galimybėmis, į kuriuos atsižvelgiama kiekvienam prieglobsčio gavėjui sudarant individualų integracijos planą (**100.166**).

45. Siekiant gerinti prieglobsčio prašytojų, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamiems asmenims, priėmimo ir gyvenimo sąlygas, padidinti prieglobsčio prašytojų žinias apie savo teises ir pareigas, įgyvendinami Prieglobsčio migracijos ir integracijos fondo 2014-2020 m. nacionalinės programos projektai, kurių metu teikiamos įvairios paslaugos prieglobsčio prašytojams (socialinės, teisinės, psichologinės, vertimo paslaugos, teikiama parama rūbais, maistu, higienos priemonėmis). Plečiant ir tobulinant infrastruktūrą, gerinant priėmimo sąlygas - pradėtas įgyvendinti alternatyvaus prieglobsčio prašytojų apgyvendinimo projektas, Užsieniečių registracijos centre pastatytas pažeidžiamų prieglobsčio prašytojų bendrabutis, atliktas bendrabučių remontas, pradėtas įgyvendinti Pabėgėlių priėmimo centro I-ojo ir II-ojo korpusų pastatų stogų šiltinimo projektas (**100.168**).

46. Iki 2019 m. buvo reguliariai teikiami apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų migracijos padaliniais metodiniai nurodymai dėl aptarnaujamoje teritorijoje gyvenančių asmenų be pilietybės atitikimo Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo nuostatomis ir tokių asmenų informavimo tvarkos apie Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo būdus. 2019 m. liepos 1 d. įgyvendinus migracijos procesų valdymo sistemos pertvarką, policijos sistemoje nebeliko migracijos padalinių. Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos tapo pagrindine migracijos paslaugas teikiančia įstaiga Lietuvoje. Migracijos departamentas organizavo savo darbuotojams mokymus Lietuvos Respublikos pilietybės ir asmenų be pilietybės klausimais. Šios priemonės leido užtikrinti vienodą Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo nuostatų taikymą ir Migracijos departamento klientų (tarp jų ir asmenų be pilietybės) konsultavimą Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo klausimais. Siekdamas mažinti asmenų be pilietybės skaičių, Migracijos departamentas 2020 metais vykdė asmenų be pilietybės surašymo akciją, kurios metu sudarė asmenų be pilietybės sąrašą ir kiekvienam jų išsiuntė pranešimus su kvietimu atvykti į Migracijos departamentą pasikonsultuoti Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo klausimu (2020 metais buvo išsiųsti 2158 informaciniai pranešimai asmenims be pilietybės). Migracijos departamento konsultacijos paslauga pasinaudojo net 139 asmenys, iš jų 57 asmenys pateikė prašymus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės, o 15 tapo piliečiais. Įsitikinus, jog viena iš priežasčių, kodėl asmenys be pilietybės nesiekia įgyti Lietuvos Respublikos piliečio dokumento, yra lėšų neturėjimas, buvo kreiptasi į tarptautines ir nevyriausybinės organizacijas dėl finansinės paramos tokiems asmenims. Akcijos metu asmenims be pilietybės buvo išdalinti Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos pagaminti informaciniai lankstinukai, kuriuose buvo paaiškintos galimybės susitvarkyti dokumentus padedant šiai organizacijai. Į Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugiją kreipėsi ir jos teikiama finansine pagalba dokumentams sutvarkyti pasinaudojo 20 asmenų be pilietybės. 2020 metais net 221 asmuo be pilietybės tapo Lietuvos Respublikos piliečiu, ir tokių asmenų skaičius Lietuvoje sumažėjo iki 2683. (**100.167.; 100.168.; 100.169.; 100.170**)

LGBT+ bendruomenės apsauga nuo diskriminacijos

47. Įgyvendinant Nediskriminavimo skatinimo 2017–2020 metų veiksmų planą, vykdytos priemonės, susijusios susu LGBT+ bendruomene. Lygių galimybių priemonės toliau bus vykdomos per plėtros programas ir Nediskriminavimo skatinimo 2021-2023 m. veiksmų planą. Yra parengta ir Seime šiuo metu nagrinėjama Lygių galimybių įstatymo nauja redakcija (projektas), svarstant galimybę praplėsti teisinę apsaugą nuo diskriminacijos. (**100.50, 75, 76, 81, 94**).

48. 2016 m. spalio 26 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu „Dėl Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrosios programos patvirtinimo“ patvirtinta Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendroji programa. Įgyvendinant šią programą, buvo organizuojami mokymai (vien lytiškumo ugdymui skirtuose seminaruose dalyvavo apie 800 mokytojų), parengtos metodinės rekomendacijos, konsultuotasi su suinteresuotais partneriais. Buvo parengtas bendrosios programos įgyvendinimo priemonių planas: parengti programos įgyvendinimo mokykloje modeliai; parengta programos įgyvendinimo mokykloje atmintinė; parengtas programos įgyvendinimo mokykloje infografikas. „Ugdymo sodo“ interneto svetainėje <https://sodas.ugdome.lt/viesieji-puslapiai/3054> galima rasti visą informaciją apie šią programą – <https://duomenys.ugdome.lt/?/mm/slrus>. Po viešųjų konsultacijų Socialinio, emocinio, sveikatos, lytiškumo, rengimo šeimai ugdymo ir žmogaus saugos bendroji programa pervadinta, suteikiant programai pavadinimą – Gyvenimo įgūdžių bendroji programa. Su šia programa galima susipažinti interneto svetainėje <https://www.mokykla2030.lt/>. Nediskriminavimo skatinimo 2021-2023 m. veiksmų plane numatyta priemonė „rengti jaunimui ir su jaunimu dirbantiems asmenims mokymus lytiškumo ugdymo klausimais“.

49. 2019 m. lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu „Dėl Bendrųjų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo“ nustatytoje gairėse kaip viena iš ugdytinių kompetencijų nurodoma socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija, ir konkrečiai numatyta kova su homofobija ir diskriminacija. Kompetencijos sandas numato, kad ją diegiant mokiniai atpažintų kitų žmonių jausmus; gerbtų įvairias nuomones, pripažintų žmonių panašumus ir skirtumus; sėkmingai bendrautų ir bendradarbiautų; konstruktyviai spęstų tarpasmeninius konfliktus; atsispirtų neigiamai įtakai; prireikus ieškotų pagalbos ir ji būtų tinkamai suteikta; atsakingai elgtųsi priimdami sprendimus ir gebėtų numatyti sprendimų pasekmes; dalyvautų kuriant bendruomenės, visuomenės gerovę. (100.76, 82).

Kova su neapykantos nusikaltimais, įvairių formų diskriminacija bei ekstremizmo apraiškomis

50. Nuo 2018 m. rugsėjo 3 d. iki 2020 m. spalio 2 d. Vidaus reikalų ministerija kartu Generalinė prokuratūra ir Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba įgyvendino projektą „Atsako į neapykantos nusikaltimus ir neapykantą kurstančias kalbas Lietuvoje stiprinimas“, finansuojamą pagal Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietybės programą (2014–2020) (<https://vrm.lrv.lt/en/news/the-final-conference-of-the-hate-crime-prevention-project-was-held>). Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2020 m. vasario 24 d. įsakymu Nr. IV-162 sudaryta darbo grupė veiksmingam atsakui į neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą Lietuvoje skatinti. Darbo grupės veikloje dalyvauja Vidaus reikalų ministerijos, Generalinės prokuratūros, Policijos departamento, Tautinių mažumų departamento, Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir 11-os nevyriausybinių organizacijų atstovai. Darbo grupės pagrindinės funkcijos: svarstyti kovos su neapykantos nusikaltimais ir neapykantos kalba veiksmingumo didinimo klausimus ir rengti atitinkamus pasiūlymus. Vykdomas internete viešai platinamos informacijos monitoringas (stebėsena), siekiant nustatyti neapykantos ir diskriminacinių nusikaltimų grėsmes, jų priežastis, sąlygas ir laiku bei tinkamai pagal policijos kompetenciją reaguoti. Be kitų priemonių Policijos departamentas taip pat įgyvendina „Virtualaus patrulio“ eksperimentą, kurio metu nuo 2021 metų balandžio 6 d. virtualaus patrulių funkcijų vykdymui buvo atrinkti 3 policijos pareigūnai, kurie savo kasdienėje veikloje vykdo šias funkcijas: socialinių tinklų monitoringas, gautos informacijos vertinimas ir papildomos informacijos rinkimas, konsultavimas ir informavimas. „Lietuvos policijos bendruomenės pareigūnų privalomų įgyvendinti bendrosios prevencijos veiklų 2021 metų kalendoriuje, patvirtintame Lietuvos policijos generalinio komisaro 2020 m. gruodžio 9 d. įsakymu Nr. 5-V-997 „Dėl Lietuvos policijos bendruomenės pareigūnų privalomų įgyvendinti bendrosios prevencijos veiklų 2021 metų

kalendoriaus patvirtinimo“, yra numatyta priemonė „Susitikimai su mažumų ir (ar) socialinę atskirtį galinčiomis patirti (neįgalieji, tautinės mažumos, seksualinės mažumos, religinės mažumos ir kt.) bendruomenėmis“. Pagal šią priemonę bendruomenės pareigūnai kas pusmetį turi organizuoti ne mažiau kaip vieną susitikimą su kiekviena prižiūrimoje teritorijoje esančia mažumų ir (ar) socialinę atskirtį galinčia patirti bendruomene. 2021 m. I pusmetį buvo suorganizuota 250 susitikimų. Per susitikimus palaikomas ryšys su bendruomenėmis, skatinamas pasitikėjimas policija, bendruomenės pareigūnai dalijasi aktualia prevencine informacija, konsultuoja bendruomenes joms rūpimais klausimais. **(100.50.; 100.54.; 100.56.; 100.61.; 100.62.; 100.63.; 100.64.; 100.66.; 100.67.; 100.69.; 100.65.; 100.68.; 100.70.; 100.72.; 100.73.; 100.74.; 100.78.; 100.79.; 100.83.; 100.81.; 100.82.; 100.84.; 100.85).**

51. Tautinių mažumų departamentas, atsiradus neapykantos tautiniu pagrindu apraiškoms, išreiškia savo poziciją, pasmerkdamas bet kokios formos bandymus kurstyti tautinę neapykantą Lietuvoje.

52. 2019 m. lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu „Dėl Bendrųjų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo“ numatytos gairės, kuriomis remiantis bus atnaujinamos bendrosios programos. Istorijos programos projekte daugiau dėmesio skiriama Lietuvos tautinei ir religinei įvairovei. Akcentuojama litvakų istorija: „Litvakų kultūros sklaida pasaulyje XIX a. – XX a. pr. Žymiausių litvakų pasiekimai (Nobelio premijos laureatai, išradėjai ir t. t.).“ Greta visų kitų tautinių mažumų išskiriami ir romai (iki šiol galiojusiose programose šio akcento nebuvo): „Romai Lietuvoje: bendruomenės istorija.“ Programoje įtrauktas ir romų genocidas. „Holokaustas nacių okupuotoje Europoje ir Lietuvoje; romų ir kitų etninių, religinių ar socialinių grupių naikinimas“. Programoje atsiranda naujos reikšmingos temos, siejančios praeitį su dabartimi: „Paveldas ir atmintis. XX a. atmintis ir jos paveldas dabartinėje Lietuvoje. Sunkus dviejų totalitarinių režimų paveldas Lietuvoje: „Nacistinių ir sovietinių masinių žudynių Lietuvoje vietos: Paneriai, Kauno fortai, Macikų lageris, Tuskulėnų dvaras ar kitos atminties vietos artimiausioje aplinkoje.“ Yra parengti atnaujinamų bendrųjų programų projektai (skelbiami adresu <https://www.mokykla2030.lt/bp-projektai/>) **(100.71).**

53. Tautinių mažumų departamentas daug dėmesio skiria romų holokausto temos nagrinėjimui, skatindamas diskusijas apie žmogaus teises ir romų holokaustą, leisdamas informacinius ir metodinius leidinius, organizuodamas mokymus švietimo sistemos darbuotojams, Lietuvos romų jaunimui ir žmogaus teisių aktyvistams, prisidėdamas prie tarptautinių ir nevyriausybinių organizacijų iniciatyvų, finansuodamas ir dalyvaudamas Romų genocido atminimo dienos (rugpjūčio 2 d.), Tarptautinės romų dienos (balandžio 8 d.) minėjimo renginiuose. Romų padėties, istorijos ir tradicijų klausimu Tautinių mažumų departamentas glaudžiai bendradarbiauja su Romų visuomenės centru **(100.56).**

54. 2021 m. sausio 14 d. priimtas Lietuvos Respublikos pagalbos nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų asmenims įstatymas (Nr. XIV-169, įsigaliojo 2021 m. kovo 1 d.), kuriame nustatyta pagalbos nusikaltimų aukoms sistema. Neatsižvelgiant į tai, ar nukentėjęs asmuo pateikė oficialų skundą dėl nusikalstamos veikos, jis (jo šeimos nariai), atsižvelgiant į jo (jų) poreikius, turės teisę nemokamai ir konfidencialiai naudotis pagalbos tarnybos ir pagalbą teikiančių subjektų pagalba prieš baudžiamąjį procesą, jo metu ir po jo **(100.97.; 100.98.; 100.99.; 100.100.; 100.101.; 100.102.; 100.104.; 100.105; 100.106.; 100.107.; 100.110).**

Smurto artimoje aplinkoje prevencija

55. 2017 metais Vidaus reikalų ministerija inicijavo taikomąjį mokslinį tyrimą „Policijos ir kitų suinteresuotų institucijų bendradarbiavimas atpažįstant smurto artimoje aplinkoje apraiškas ir užtikrinant efektyvų reagavimą bei prevencinių priemonių (metodų) taikymą.“ Tyrimą finansavo Lietuvos mokslo taryba. 2018 metais Vidaus reikalų ministerija atnaujino interneto svetainės

www.bukstipri.lt, skirtos aktualiai smurto artimoje aplinkoje aukoms informacijai bei statistikai skelbti, dizainą ir funkcionalumą. Svetainėje nuolat skelbiama informacija apie pagalbos gavimo būdus. 2019 m. lapkričio 25 d. Vidaus reikalų ministerija organizavo pasitarimą dėl apsaugos nuo smurto orderio taikymo galimybių Lietuvoje. Minėto pasitarimo metu pavyko pasiekti susitarimą dėl apsaugos nuo smurto orderio. Atsižvelgiant į minėto tyrimo rekomendacijas ir į pasitarimo dėl apsaugos nuo smurto orderio rezultatus, į Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą naujos redakcijos projektą įtrauktos nuostatos dėl tarpinstitucinio bendradarbiavimo tobulinimo ir geresnės nukentėjusiųjų apsaugos: įtvirtinamas apsaugos nuo smurto orderio institutas, pranešimai specializuotos kompleksinės pagalbos centrui perduodami neatsižvelgiant į tai, ar pradedamas ikiteisminis tyrimas, ar trūksta duomenų jam pradėti, taip pat išdėstytos nuostatos dėl bendrų ir specializuotų asmenų, dirbančių smurto artimoje aplinkoje prevencijos, apsaugos ir pagalbos srityje, mokymų ir kvalifikacijos tobulinimo kursų. Rengiant įstatymo projektą nuolat konsultuojamasi su NVO ir kitais socialiniais partneriais.

56. Įgyvendinant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, teikiama specializuota kompleksinė pagalba smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims. Pagalbą teikia specializuos pagalbos centrai visoje Lietuvos teritorijoje. Užtikrintas vienodos specializuotos kompleksinės pagalbos smurtą patyrusiems asmenims prieinamumas, kokybė ir koordinavimas visoje Lietuvoje. Kasmet specializuos pagalbos centrų finansavimas didinamas: 2017 m. skirta iš valstybės biudžeto 740 tūkst. eurų, 2018 m. – 750 tūkst., 2019 m. – 1500 tūkst., 2020 m. – 1504 tūkst., 2021 m. – 1530 tūkst.

Prekybos žmonėmis prevencija

57. Prekybos žmonėmis aukoms pagalba teikiama pasitelkiant NVO. Užtikrintas vienodos socialinės pagalbos asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikimas ir organizavimas, skatinant juos grįžti į visuomenę ir darbo rinką, pagalbos prieinamumas, kokybė ir koordinavimas visoje Lietuvoje bei prekybos žmonėmis prevencijos vykdymas. Kasmet NVO finansavimas didinamas: 2017 m. skirta iš valstybės biudžeto 80 tūkst. eurų, 2018 m. – 165 tūkst., 2019 m. 190 tūkst., 2020 m. – 245 tūkst., 2021 m. – 300 tūkst. (**100.123, 127**). Priimtas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimas, kuriuo numatytos palankesnės valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimo sąlygos nukentėjusiems nuo *inter alia* prekybos žmonėmis nusikalstamų veikų. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba bendradarbiauja su NVO (įskaitant atstovaujančias prekybos žmonėmis aukų interesus), susitikimų metu aptariamoms problemoms, NVO taip pat tarpininkauja padedant parinkti advokatus, atstovausiančius šių nusikaltimų aukų interesams (**100.126**).

58. Įgyvendintas Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų planas, patvirtintas vidaus reikalų ministro 2016 m. rugpjūčio 29 d. įsakymu. 2020 m. birželio 12 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-577 buvo patvirtintas naujas Kovos su prekyba žmonėmis 2020-2022 metų veiksmų planas, kuriame numatyti 4 uždaviniai (kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo valstybės ir savivaldybių lygmeniu stiprinimas, prekybos žmonėmis prevencijos ir ikiteisminių tyrimų tobulinimas, pagalbos aukoms stiprinimas, specialistų kvalifikacijos kėlimas), 65 naujos ir tęstinės kovos su prekyba žmonėmis priemonės ir uždaviniai. Minėto Plano priemonės ir uždavinius 2020–2022 m. laikotarpiu įgyvendins 16 ministerijų, organizacijų ir institucijų bei kai kurios savivaldybės. (**100.112.; 100.121.; 100.122.; 100.124.; 100.125.; 100.127**).

Strateginių tikslų įgyvendinimas ir skurdo mažinimas

59. 2020 m. rugsėjo 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintame 2021–2030 m. Nacionaliniame pažangos plane yra nustatyti kiekybiniai išmatuojami tikslai tiek socialinės politikos,

tiesioginio žmogaus teisių srityje. Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos priemonių įgyvendinimo plane taip pat yra įvardinti konkretūs išmatuojami rodikliai socialinės politikos ir žmogaus teisių užtikrinimo srityje (**100.139**).

60. Lietuvoje teisės aktais nustatomi keli baziniai dydžiai, lemiantys gyventojams garantuojamas pajamas, pvz. valstybinių pensijų bazė, valstybinė socialinio draudimo bazinė pensija, valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų, valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos bazinis dydis, bazinė socialinė išmoka ir pan. Visi dydžiai nustatomi teisės aktais, atsižvelgiant į valstybės biudžeto galimybes, makroprielaidas. Vienos jų nustatomos dalyvaujant socialiniams partneriams (pvz. bazinis dydis, taikomas apskaičiuojant valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareigines algas). Kai kurie dydžiai pvz. bazinis dydis, taikomas apskaičiuojant valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų pareigines algas tvirtinamas kiekvienais metais. Nuo 2021 metų pradžios didėjo baziniai socialinių išmokų dydžiai, o kartu ir pinigine socialine parama nepasiturintiems žmonėms, šalpos pensijos, mokamos neįgaliesiems, našlaičiams ar minimalaus socialinio draudimo stažo nesukaupusiems senjorams, tikslinės kompensacijos neįgaliesiems su specialiaisiais poreikiais (**100.137**).

61. Įstatymai ir vykdoma socialinė politika yra nuolat peržiūrima vertinama ir vykdoma siekiant užkirsti kelią skurdui ir socialinei atskirčiai. Pastaraisiais metais didesnis dėmesys buvo skiriamas dirbančiųjų skurdui mažinti ir socialinių paslaugų plėtrai (didinama minimali mėnesinė alga, neapmokestinamas pajamų dydis mažiausias pajamas gaunantiems asmenims, neįgaliesiems ir asmenims, auginantiems vaikus). Šiuo metu planuojami veiksmai: individualizuoti paslaugas, kuo labiau įjungiant bendruomenes ir NVO, socialinę paramą derinti su įtraukimu į darbo rinką, siekiant gerinti socialiai pažeidžiamų asmenų padėtį, peržiūrėti ir esant finansinėms galimybėms didinti tam tikrus socialinės paramos dydžius (**100.138**).

Kalinimo sąlygų gerinimas (100.129-131)

62. Plečiamas alternatyvų laisvės atėmimui taikymą. Seimas 2019 m. birželio 27 d. priėmė Baudžiamojo kodekso, Bausmių vykdymo kodekso, Probacijos įstatymo pakeitimus, kuriuose numatytas dažnesnis alternatyvų (bausmės vykdymo atidėjimas, bauda, laisvės apribojimas, įmoka į nukentėjusių asmenų fondą) įkalinimui taikymas; išplėstos lygtinio paleidimo instituto taikymo galimybės; numatytos priemonės efektyvesnei nuteistųjų resocializacijai pataisos įstaigose (nevyriausybinių organizacijų įtraukimas, elektroninio stebėjimo priemonių naudojimas, nuteistojo resocializacijos procesų tikslinis planavimas). Lyginant su 2018 m., kalinių skaičius laisvės atėmimo vietų įstaigose sumažėjo 23,6 proc. (2018-01-01 kalinių skaičius 6815, 2021-06-01 – 5207).

63. Vykdomas nuteistųjų ir suimtųjų laikymo sąlygų gerinimas: vykdomi rekonstrukcijos (remonto) darbai įkalinimo įstaigose, tęsiami darbai, susiję su naujos įkalinimo įstaigos statyba Šiauliuose. Šiuo metu (2021 m. birželio mėn.) laisvės atėmimo vietos nėra perpildytos (užpildymas yra 71 procentas).

B.3. Išliekantys iššūkiai įgyvendinant rekomendacijas

Šeimos gyvenimo apsauga. Partnerystės įstatymas

64. 2011 metais Konstitucinis Teismas konstatavo, jog, pagal Konstituciją, yra saugomos bei ginamos ir kitokios nei santuokos pagrindu sudarytos šeimos. 2019 metais Konstitucinis Teismas taip pat priėmė nutarimą, kuriame akcentavo, kad konstitucinė šeimos samprata yra neutrali lyties požiūriu, kad yra saugomos ir ginamos visos šeimos, atitinkančios konstitucinę šeimos sampratą, pagrįstą nuolatinio ar ilgalaikio pobūdžio šeimos narių santykių turiniu – grindžiamą šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prierašumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku

apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas. Taigi Konstitucinio Teismo suformuota teisinė doktrina suponuoja, jog bendrai gyvenančių asmenų turiniai ir neturtiniai teisiniai santykiai privalo būti teisiškai sureguliuoti ir apsaugoti, nepažeidžiant lygiateisiškumo bei diskriminacijos draudimo principo.

65. Po 2020 m. susiformavusi valdančioji dauguma į koalicijos sutartį įrašė tikslą pakeisti įstatymus ir įteisinti lyčiai neutralią partnerystę. Seime tęsiasi diskusijos dėl tokios partnerystės koncepcijos, yra parengti keli įstatymo projektai. 2021 m. gegužės 25 d. Seimas grąžino rengėjams tobulinti Seimo narių grupės pateiktą įstatymo projektų paketą. Šiais įstatymų projektais siūloma sureguliuoti santuokos nesudariusių, tačiau bendrai gyvenančių asmenų tiek turtinius, tiek asmeninius neturtinius tarpusavio santykius, taip pat partnerių turtinius santykius su trečiaisiais asmenimis. Dalis opozicijos atstovų pasiūlė įtvirtinti sutartis dėl bendro gyvenimo, kurias galėtų sudaryti ne tik poros, bet ir, pavyzdžiui, kartu gyvenantys giminaičiai. 2017 m. toks įstatymo projektas buvo pateiktas Seimui, bet nebuvo priimtas (**100.80, 86, 92**).

Translyčių asmenų teisinio statuso pripažinimas

66. 2017 m. Teisingumo ministerija parengė Asmens lytinės tapatybės pripažinimo įstatymo projektą. Jis iki šiol nėra priimtas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2019 m. sausio 11 d. nutarimu patvirtino, kad viena pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnį draudžiamo diskriminavimo formų yra žmogaus teisių varžymas dėl jo lytinės tapatybės. Diskutuojama, ar tinkamam translyčių asmenų teisių užtikrinimui būtina įstatyme įtvirtinti šį diskriminacijos pagrindą, ar galima teigti, jog šio konstitucinės jurisprudencijos pavyzdžio pakanka, kad Lietuvos teisėje būtų veiksmingai užtikrinama apsauga nuo diskriminacijos dėl lytinės tapatybės (**100.93-94**).

Moterų apsauga nuo smurto: Stambulo konvencijos ratifikavimas

67. Lietuva pasirašė Stambulo konvenciją 2013 m. birželio 7 d. Pasirašydama konvenciją Lietuva paskelbė deklaraciją, kad Konvencija bus taikoma atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatas ir principus. 2018 m. birželio 12 d. Lietuvos Respublikos Seime užregistruotas Lietuvos Respublikos Prezidento pateiktas įstatymo projektas „Dėl Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo ratifikavimo“ (**100.15-20, 97**).

68. Toliau vyksta konvencijos įgyvendinimui reikalingų nacionalinės teisės aktų tobulinimo procesas. Be to, 2020 m. rugsėjo 23 d. socialinės apsaugos ir darbo ministru įsakymu Nr. A1-869 buvo patvirtintas Smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2021 metų veiksmų planas (**100.98-106**).

Priverstinis hospitalizavimas ir gydymas (100.149)

69. Nuostatos dėl priverstinio gydymo draudimo yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 14 str. „Draudimas teikti sveikatos priežiūros paslaugas be paciento sutikimo“ (išskyrus būtinosios medicinos pagalbos paslaugų teikimo atvejus, kai pacientas negali savo valios išreikšti pats), Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.25 str. „Teisė į kūno neliečiamumą ir vientisumą“, 2.26 str. „Neleistinumas apriboti fizinio asmens laisvę“.

70. Psichiatrijoje aktualu, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 2.26 str. ir Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymu (naujos redakcijos, įsigaliojusio 2019 m. gegužės 1 d.) psichikos ir elgesio sutrikimų turintis pacientas, atsisakantis hospitalizavimo, gali būti priverstinai hospitalizuojamas, bet ne ilgiau kaip 3 darbo dienas, tik jeigu iš paciento elgesio ir (ar) kitų objektyvių duomenų galima pagrįstai spręsti, kad yra reali grėsmė, kad jis savo veiksmais ar neveikimu gali padaryti esminės žalos savo ar aplinkinių sveikatai, gyvybei ir (ar) turtui.

Priverstinai hospitalizavus asmenį, gydytojas psichiatras privalo nedelsdamas kreiptis į pacientą dėl rašytinio sutikimo jį gydyti. Jeigu pacientas negali būti laikomas gebančiu protingai vertinti savo interesus ir dėl to nepavyksta gauti paciento sutikimo dėl gydymo, jis gali būti priverstinai gydomas, bet ne ilgiau kaip 3 darbo dienas. Siekiant tobulinti teisinį reguliavimą, kyla iššūkis, kaip suderinti Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų ir Europos Tarybos konvencijų nuostatų taikymą. Šiuo klausimu vykdomos valstybės institucijų, sveikatos priežiūros specialistų ir pilietinės visuomenės atstovų konsultacijos.

71. Užkrečiamųjų ligų kontrolės aspektu aktualu, kad Lietuvos Respublikos užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės įstatymo 9 str. yra nustatytos ligonių, kuriems yra diagnozuota užkrečiamoji liga, asmenų, įtariamų, kad serga užkrečiamąja liga, turėjusių sąlytį su užkrečiamąja liga sergančiu asmeniu ir užkrečiamųjų ligų sukėlėjų nešiotojų būtiną hospitalizavimo ir (ar) būtiną izoliavimo sąlygą ir tvarka. Sprendimą dėl būtiną hospitalizavimo ir (ar) būtiną izoliavimo ir jo trukmės priima komisija, sudaryta iš ne mažiau kaip trijų gydytojų, o tvirtina savivaldybės gydytojas. Apie sprendimą informuojamas pacientas arba jo atstovas (pasirašytinai), jis taip pat supažindinamas su savo teisėmis ir jų ribojimais. Asmenų būtinasis hospitalizavimas ir (ar) būtinasis izoliavimas taikomas tol, kol pacientas tampa nebepavojingas kitiems asmenims, bet be teismo sprendimo ne ilgiau kaip 7 kalendorines dienas. Kai asmenų būtinasis hospitalizavimas ir (ar) būtinasis izoliavimas taikomas dėl ypač pavojingos užkrečiamosios ligos, dėl kurios visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbtas karantinas, ir Vyriausybė priima motyvuotą sprendimą, kad kitų taikomų užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės priemonių neužtenka siekiant užkirsti kelią kilti šios užkrečiamosios ligos protrūkiui ir (arba) epidemijai, arba jau yra kilęs šios užkrečiamosios ligos protrūkis ir (arba) epidemija (toliau – protrūkis ir (arba) epidemija arba jų grėsmė), sprendimą dėl būtiną hospitalizavimo ir (ar) būtiną izoliavimo ir jo trukmės priima gydantis gydytojas. Šiuo atveju asmenų būtinasis hospitalizavimas ir (ar) būtinasis izoliavimas taikomas iki ankstesnės iš šių datų – tol, kol asmuo tampa nebepavojingas kitiems asmenims, bet be teismo sprendimo ne ilgiau kaip vieną mėnesį, arba tol, kol asmuo arba jo atstovas pagal įstatymą duoda sutikimą dėl hospitalizavimo ir (ar) izoliavimo. Jei pacientas išlieka pavojingas kitiems asmenims, būtiną hospitalizavimo ir (ar) būtiną izoliavimo terminus gali pratęsti tik teismas ne ilgiau kaip 6 mėnesiams, o pakartotinai iki 6 mėnesių, tačiau bendras terminas negali būti ilgesnis kaip 24 mėnesiai. Visuomenės ir specialistų dėmesys šiam teisinio reguliavimo aspektui yra mažesnis, ir aktyvios diskusijos dėl poreikio tobulinti teisės aktus šioje srityje nevyksta.

Pagalba seksualinį smurtą patyrusiems pacientams

72. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2021 m. liepos 30 d. įsakymu Nr. V-1765 „Dėl Asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo galimai seksualinį smurtą patyrusiems moteriškosios lyties asmenims aprašo patvirtinimo“ patvirtintas Asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo galimai seksualinį smurtą patyrusiems moteriškosios lyties asmenims aprašas (toliau – Aprašas), kurio nuostatos įsigalios 2022 m. sausio 1 d. Aprašas parengtas nustatant reikalavimus asmens sveikatos priežiūros įstaigoms (toliau – ASPĮ), asmens sveikatos priežiūros specialistams, teikiantiems asmens sveikatos priežiūros paslaugas galimai seksualinį smurtą patyrusiems pacientams, šias paslaugas teikiančių ASPĮ patalpoms ir medicinos priemonėms (prietaisams), taip pat šių paslaugų organizavimo ir teikimo tvarką.

73. Siekiant užtikrinti kokybiškų asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą seksualinį smurtą patyrusiems pacientams, parengtame Apraše yra nustatyta, kad paslaugas seksualinį smurtą patyrusiems pacientams teikianti ASPĮ (toliau – paslaugas teikianti ASPĮ) nenutrūksta (išsisa para, 7 dienas per savaitę) teiks kompleksinę pagalbą pacientams, galimai patyrusiems seksualinį smurtą. Paslaugas teiks penkios ASPĮ, t. y. Viešoji įstaiga Vilniaus universiteto ligoninė Santaros klinikos, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos, Viešoji įstaiga Klaipėdos

universitetinė ligoninė, Viešoji įstaiga Respublikinė Šiaulių ligoninė, Viešoji įstaiga Respublikinė Panevėžio ligoninė.

Apraše nustatyta, kad ASPĮ paslaugas teikiančiam specialistui įtarus arba diagnozavus seksualinį smurtą, pacientė pervežama į artimiausią pagal teritoriją paslaugas teikiančią ASPĮ. Pervežant pacientes, prireikus galės būti pasitelkta specializuotos pagalbos centro pagalba. Suteikus reikalingas paslaugas, jas teikiantis specialistas turės suteikti informaciją apie specializuotos pagalbos centrus ir nurodyti jų kontaktus.

Aprašo prieduose nurodyti reikalavimai spermos paieškos ėminių paėmimui, toksikologinių tyrimų atlikimui po seksualinio smurto, pacientės paruošimui apžiūrai ir ištyrimui, lytiniu keliu plintančios infekcijos diagnostikai ir profilaktikai po patirto seksualinio smurto, dokumentų pildymui, mechaninių sužalojimų aprašymui, rekomendacijos dėl skubiosios kontracepcijos, stabligės profilaktikai, nurodyta informuoto paciento sutikimo forma, seksualinio smurto aukos tyrimo protokolo forma ir kt.

74. Apraše taip pat nustatyta, kad seksualinį smurtą patyrusioms pacientėms paslaugas teikiantys specialistai nuo 2022 m. gegužės 1 d. turės būti išklaušę pagalbos teikimo seksualinį smurtą patyrusioms pacientėms kursą. **(100.141)**.

Žmogaus teisių apsaugą vykdančių institucijų finansavimas

75. Siekiama, kad žmogaus teisių apsaugos institucijos gautų pakankamą finansavimą ir galėtų vykdyti visas savo funkcijas. Pavyzdžiui, Seimo kontrolierių institucijai 2018 m. biudžete skirta 75 tūkst. eurų 2 naujoms pareigybėms įsteigti; lėšos perkeliamos ir į 2019-2020 metus. Vis dėlto, pačių institucijų vertinimu, pakankamas finansavimo lygis dar nėra pasiektas **(100.31-36, 132)**.

Strateginis planavimas

76. 2017 m. kompetentingų ministerijų, Seimo kontrolierių įstaigos ir Seimo Žmogaus teisių komiteto pasitarime buvo aptarta galimybė parengti naują nacionalinį žmogaus teisių veiksmų planą. Vis dėlto ilgainiui buvo apsispręsta tokio plano nerengti, atsižvelgiant į tai, kad įvairiose teminėse srityse rengiama daug veiksmų planų, ir dar vieno visus klausimus apimančio plano parengimas neturėtų didelės pridėtinės vertės. Vis dėlto, nusprendus tokio bendrojo plano nerengti, praktiškai išlieka iššūkis išskirti prioritetinius žmogaus teisių apsaugos klausimus ir koordinuoti įvairiems žmogaus teisių aspektams užtikrinti skirtą pagal įvairius planavimo dokumentus vykdomą veiklą. Taip pat kyla tam tikrų iššūkių ir vertinant pasiektą žmogaus teisių apsaugos pažangos lygį **(100.37-38)**.

Švietimas žmogaus teisių klausimais

77. Lietuvoje yra vykdoma nemažai įvairių švietimo žmogaus teisių klausimais veiklų. Pavyzdžiui, 2018 m. birželio 14 d. Užsienio reikalų ministerija kartu su tarptautiniais partneriais surengė mokymus Lietuvos žmogaus teisių nevyriausybinėms organizacijoms apie informacinį saugumą. 2018 m. gruodžio 10 d. Užsienio reikalų ministerija kartu su Seimo žmogaus teisių komitetu, nacionalinėmis žmogaus teisių apsaugos institucijomis, mokslo įstaigomis ir užsienio šalių ambasadomis Vilniuje surengė pirmąjį nacionalinį žmogaus teisių forumą, kur buvo aptariami iššūkiai, su kuriais susiduria žmogaus teisių gynėjai. Nacionalinio žmogaus teisių forumo praktika buvo tęsiama ir vėlesniais metais **(100.133-134, 136, 142)**.

78. Vis dėlto tokios veiklos yra palyginti mažai koordinuojamos. Teisingumo ministerijai yra pavesta organizuoti teisinį švietimą, kuris apima ir švietimą žmogaus teisių klausimais, tačiau siauresniais klausimais švietimą vykdo šakinės ministerijos. Be to, svarbų vaidmenį vaidina nacionalinės žmogaus teisių apsaugos institucijos funkcijas vykdanči Seimo kontrolierių įstaiga ir

kitos ombudsmenų tipo institucijos. Siekiant gerinti teisinio švietimo, taip pat ir žmogaus teisių srityje, koordinavimo funkciją, 2021 m. Teisingumo ministerijoje nuspręsta sukurti už teisinį švietimą atsakingą struktūrinį padalinį (100.45).

C. Savanoriškų tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimas

79. Lietuva teikia savo kandidatūrą į Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybą 2022–2024 m. laikotarpiui. Lietuvos narystės Žmogaus teisių taryboje siekis paremtas demokratinėmis, pagarbos žmogaus teisėmis grįstų reformų patirtimi, Europos Sąjungos politika žmogaus teisių srityje, laisvės, demokratijos, žmogaus teisių, teisės viršenybės ir daugiašalių sprendimų priėmimo principais grindžiama užsienio politika bei glaudžiu dialogu su pilietine visuomene. Laisvės ir demokratijos darbotvarkė yra viena pagrindinių Lietuvos užsienio politikos principų. Būdamas visateisė Žmogaus teisių tarybos narė, laikydama žmogaus teisių universalumo ir nedalumo principų, Lietuva toliau propaguos pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugą.

80. Atsižvelgdama į Lietuvos tarptautinį įdirbį bei patirtį žmogaus teisių srityje, užsienio politikos prioritetus, Europos Sąjungos žmogaus teisių politiką, globalias žmogaus teisių apsaugos tendencijas ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatas, Lietuva, daug dėmesio skirs žmogaus teisių gynėjų apsaugai, vaiko teisėms, neįgalųjų teisėms ir žmogaus teisėms ginkluotųjų konfliktų metu. Lietuva ir toliau tęs savo veiklą, gindama moterų ir mergaičių teises, žodžio laisvę, taikių susirinkimų ir asociacijų laisvę, žurnalistų saugumą, religijos ir tikėjimo laisvę. Lietuva aktyviai reaguos ir į naujus žmogaus teisėms kylančius pavojus – skaitmenizacijos, duomenų apsaugos, dirbtinio intelekto, klimato kaitos, kylančių epidemijų, migracijos poveikį žmogaus teisėms – ir kvies bendrai ieškoti sprendimų šiems iššūkiams įveikti. Lietuva taip pat įsipareigoja toliau gerinti žmogaus teisių situaciją šalyje.

D. Naujaisi iššūkiai ir pastangos juos įveikti

Pandemija

81. *Sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas.* Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2020 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“ paskelbus pirmąjį COVID-19 karantiną Lietuvos Respublikos teritorijoje, stacionariųjų ir ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo ypatumus reglamentavo šis nutarimas ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro–valstybės lygio ekstremaliosios situacijos valstybės operacijų vadovo 2020 m. kovo 16 d. sprendimas Nr. V-387 “Dėl sveikatos priežiūros įstaigų darbo organizavimo paskelbus karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje”. Karantino metu planinės operacijos ir planinės hospitalizacijos buvo atidedamos, o neatidėliotinos paslaugos stacionare buvo teikiamos. Teikiant ambulatorines asmens sveikatos priežiūros (AASP) paslaugas, prioritetas buvo skiriamas paslaugų (vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių išrašymas, konsultacijos, elektroninių nedarbingumo pažymėjimų išdavimas ir tęsimas, gydytojų tarpusavio konsultacijos, būtinųjų tyrimų paskyrimas, slaugytojo konsultacijos ir pan.) teikimui nuotoliniu būdu. Kontaktinės diagnostinės paslaugos ir procedūros buvo teikiamos tik tais atvejais, kai jų nesuteikimas pacientui turėtų tiesioginės įtakos pacientų sveikatos pablogėjimui ar kiltų būtinosios medicinos pagalbos poreikis. Keičiantis epidemiologinei situacijai šalyje, buvo švelninami sveikatos priežiūros paslaugų teikimo reikalavimai.

82. Nuo 2020 m. birželio 18 d. iki šiol stacionariųjų ir AASP paslaugų teikimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2020 m. birželio 17 d. įsakymas Nr. 1504 „Dėl asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo esant Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbtai valstybės lygio ekstremaliajai situacijai organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2020 m. lapkričio 4 d. nutarimu Nr. 1226 „Dėl karantino Lietuvos

Respublikos teritorijoje paskelbimo“ paskelbus antrąjį karantiną, planinių ambulatorinių ir stacionariųjų asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimas nebuvo sustabdytas.

83. *Skiepijimas nuo COVID-19*. Gyventojų skiepijimo valstybės biudžeto lėšomis įsigyta COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) vakcina organizavimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2020 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. V-2997 „Dėl gyventojų skiepijimo valstybės biudžeto lėšomis įsigijama COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) vakcina organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, nustato skiepijimo COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) vakcina (toliau – COVID-19 vakcina) paslaugų organizavimo ir teikimo tvarką, COVID-19 vakcinų laikymo ir transportavimo sąlygas, informacijos apie COVID-19 vakcinas pateikimo reikalavimus, skiepijimo paslaugos apmokėjimo tvarką. Skiepijimas COVID-19 vakcina vykdomas vadovaujantis šiais principais: savanoriškumo (skiepijami tik rašytinį sutikimą davę asmenys ar asmenys, dėl kurių rašytinį sutikimą davė jų atstovai); teisėtumo (skiepijimas planuojamas ir atliekamas, vadovaujantis teisės aktų reikalavimais); ekonomiškumo (paslaugas organizuojanti asmens sveikatos priežiūros įstaiga (ASPI), vakcinacijos centras ir skiepijanti ASPI turi planuoti skiepijamų asmenų srautus ir dėti maksimalias pastangas, kad būtų panaudotos visos užsakytos COVID-19 vakcinų dozės, pagal poreikį pakviečiant skiepytis toliau esančios prioritetinės grupės asmenis); racionalumo (siekiama vienu metu paskiepyti didžiausią įmanomą viename kolektyve dirbančių darbuotojų, gyvenančių asmenų ar gydomų pacientų skaičių); atsakomybės (asmens sveikatos priežiūros specialistas, skirdamas COVID-19 vakciną ir atlikdamas vakcinavimą atsižvelgia į COVID-19 vakcinų indikacijas, kontraindikacijas, išpėjimus ir pan., aprašo nustatyta tvarka skiepijamam asmeniui suteikia visą reikalingą informaciją apie COVID-19 vakciną, įteikia pakuotės lapelį); atskaitomybės (skiepijanti ASPI atsiskaito už valstybės lėšomis įsigytų COVID-19 vakcinų, skiepijimui reikalingų medicinos pagalbos priemonių (prietaisų) bei asmens apsaugos priemonių panaudojimą).

84. *Krizės valdymo veiksmų teisėtumo peržiūra*. Vilniaus apygardos administracinis teismas atmetė privačios sveikatos priežiūros įstaigos ieškinį dėl žalos dėl karantino metu taikytų suvaržymų (tarp kurių asmenų judėjimo ribojimai, ūkinės veiklos ir darbo organizavimo ribojimai) atlyginimo. Teismas konstatavo, kad Vyriausybė, 2020 m. vasarį ir kovą šalyje paskelbdama ekstremalią situaciją bei karantiną, savo įgaliojimų neviršijo ir toks sprendimas neprieštaravo Konstitucijai. Šis sprendimas šiuo metu apskūstas aukštesnės instancijos teismui.

85. *Padidėjusios smurto artimoje aplinkoje grėsmės valdymas (100.97-101)*. Vidaus reikalų ministro 2020 m. balandžio 10 d. įsakymu buvo patvirtintas Smurto artimoje aplinkoje prevencijos karantino dėl COVID-19 laikotarpiu priemonių planas. Šiame plane numatytos papildomos priemonės, kad karantino laikotarpiu būtų užtikrinta pagalba nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims, geriau reaguojama į smurto artimoje aplinkoje atvejus – numatyta galimybė išsikviesti pagalbą SMS žinute skubiosios pagalbos tarnybų telefono numeriu 112, numatytos papildomos informacijos apie pagalbos gavimo būdus viešinimo priemonės, prisidedant prie smurto artimoje aplinkoje prevencijos vykdomos Lietuvos policijos generalinio komisaro 2020 m. rugpjūčio 25 d. įsakymu patvirtinto Policijos įstaigų veiksmų, stiprinant kaimiškųjų vietovių gyventojų saugumą, plano priemonės, savivaldybėms rekomenduota bendradarbiauti su specializuotos kompleksinės pagalbos centrais ir, esant galimybei, dalį savivaldybių numatytų izoliavimosi vietų skirti smurto artimoje aplinkoje aukoms.

86. Vidaus reikalų ministerija 2021 m. sausio 12 d. organizavo tarpinstitucinį pasitarimą dėl smurto artimoje aplinkoje prevencijos, atsižvelgdama į karantino dėl COVID-19 ligos įtaką. Šiame pasitarime dalyvavo institucijų ir nevyriausybinėse organizacijose, dirbančių smurto artimoje aplinkoje srityje, atstovai, o periodiškai (kartą per dvi savaites) vyksta darbiniai nuotoliniai pasitarimai su Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovais.

Ekstremali situacija/krizė dėl nelegaliai Baltarusijos sieną kertančių migrantų

87. Pastarojo meto iššūkis – 2021 m. daugiau nei dešimt kartų padidėjęs prieglobsčio prašytojų, atvykstančių iš Baltarusijos, srautas. Didžioji jų dalis yra ne Baltarusijos piliečiai, galimai tapę nelegalaus asmenų gabenimo į Vakarų Europą aukomis. Lietuvos Respublikos institucijos reaguoja į susidariusią padėtį, skiria papildomų lėšų prieglobsčio prašytojų teisių apsaugai, derina veiksmus su Europos Sąjungos partneriais ir siekia šio klausimo sprendimo tarptautiniu lygmeniu. Migrantams suteikiamos galimybės savanoriškai grįžti atgal į savo šalį, už tai siūloma ir finansinė parama. Ypatingas dėmesys skiriamas pažeidžiamiesiems migrantams.